

Projektas

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS GARANTUOJAMOS TEISINĖS
PAGALBOS ĮSTATYMO NR. VIII-1591 17 IR 18 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-2414 IR LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS
GARANTUOJAMOS TEISINĖS PAGALBOS ĮSTATYMO NR. VIII-1591 11, 17, 18, 19,
23 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-2416**

2023 m. d. Nr.

Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2023 m. kovo 15 d. sprendimo Nr. SV-S-853 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 2 ir 3 punktus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Pritarti Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VIII-1591 17 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-2414 (toliau – Projektas Nr. XIVP-2414) ir Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VIII-1591 11, 17, 18, 19, 23 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-2416 (toliau – Projektas Nr. XIVP-2416) (toliau kartu – Įstatymų projektai) tikslui – užtikrinti efektyvią valstybės garantuojamą teisinę pagalbą baudžiamosiose bylose vaikams, patyrusiems seksualinį smurtą, tačiau nepritarti Įstatymų projektais siūlomoms teisinio reguliavimo priemonėms dėl šių priežasčių:

1. Dėl Projektu Nr. XIVP-2414 siūlomų teisinio reguliavimo pakeitimų:

1.1. Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 6 punkte nurodytas aiškumo principas, reiškiantis, kad teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti logiškas, nuoseklus, glaustas, suprantamas, tikslus, aiškus ir nedviprasmiškas. Šis principas *inter alia* sudaro sąlygas pasirinkti tinkamiausias reguliavimo priemones tikslui pasiekti. Projekto Nr. XIVP-2414 1 straipsniu siūlomas Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 17 straipsnio 1 dalies pakeitimas sistemiškai nedera su šios dalies turiniu, yra netikslingas ir perteklinis šiais aspektais:

1.1.1. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos dvi sutarčių dėl antrinės valstybės garantuojamos teisinės pagalbos (toliau – antrinė teisinė pagalba) teikimo rūšys (tipai): viena – su advokatais, kurie teikia tik valstybės garantuojamą teisinę pagalbą ir neteikia teisinių paslaugų pagal privačius susitarimus, kita – su advokatais, kurie valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikia esant poreikiui. Pažymėtina, kad praktikoje dalis advokatų specializuojasi (turi patirties) teikti antrinę teisinę pagalbą specifinėse bylose, pavyzdžiui, asmenims, nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje, asmenims, kuriuos siekiama priverstinai hospitalizuoti, tačiau šie advokatai atskirų sutarčių, atsižvelgiant į jų turimą specializaciją atskirų rūšių ar kategorijų byloms nagrinėti arba patirtį atstovaujant tam tikroms pažeidžiamų asmenų grupėms, nesudaro. Atsižvelgiant į tai, siūlomas pakeitimas sukeltų

dviprasmiškumą, nes advokatas, pageidaujantis antrinę teisinę pagalbą teikti ne tik nepilnamečiams, nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, bet ir kitose bylose, turėtų su Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba sudaryti dvi sutartis, nors toks atskirų sutarčių sudarymas nebūtų taikomas kitais antrinės teisinės pagalbos teikimo atvejais.

1.1.2. Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 5 punkte nurodytas efektyvumo principas, reiškiantis, kad rengiant teisės akto projektą turi būti įvertinamos visos galimos teisinio reguliavimo alternatyvos ir pasirenkama geriausia iš jų, teisės akte turi būti įtvirtinamos veiksmingiausiai ir ekonomiškiausiai teisinio reguliavimo tikslą leisiančios pasiekti priemonės. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų sąrašuose turi būti nurodyta, kokiose teisės srityse advokatai teikia antrinę teisinę pagalbą. Atsižvelgiant į tai, šiuose sąrašuose *inter alia* galėtų būti nurodoma ir informacija apie antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų specializaciją ar išklaustytus specialus kursus. Atitinkamai netikslingas ir Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 17 straipsnio 2 dalies pirmo sakinio pakeitimas.

1.2. Projekto Nr. XIVP-2414 1 straipsniu siūlomas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 17 straipsnio 7 dalies pakeitimas numatant, kad specialiai parengtiems advokatams, kurie teiktų teisinę pagalbą vaikams, galimai patyrusiems seksualinį smurtą, už antrinės teisinės pagalbos teikimą būtų mokamas ne mažesnis nei dvigubas užmokeskis, kuris mokamas šio straipsnio 1 dalies 2 punkte nurodytiems advokatams už kiekvieną bylą. Siūloma nuostata kelia abejonių šiais aspektais:

1.2.1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pažymėta, kad įstatymai nustato bendro pobūdžio taisykles, o poįstatyminiuose teisės aktuose jos gali būti detalizuojamos, reglamentuojama jų įgyvendinimo tvarka (pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. balandžio 16 d. sprendimas Nr. KT13-N7/2015, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. spalio 9 d. nutarimas Nr. KT44-N12/2014). Tais atvejais, kai Lietuvos Respublikos Konstitucijoje nereikalaujama tam tikrus joje nurodytus santykius reguliuoti būtent įstatymu ir kai pagal Konstituciją tokių santykių reguliavimas nėra priskirtas kitų valstybės valdžią vykdančių institucijų išimtinai kompetencijai, įstatymų leidėjas gali įstatymu nustatyti, kad tam tikrus santykius reguliuoja Vyriausybė ar jos įgaliota institucija (pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. gegužės 9 d. nutarimas Nr. KT18-N7/2014). Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla tiesiogiai iš Konstitucijos, o įstatymų leidėjo pavedimu – ir iš įstatymų bei Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo (pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. spalio 9 d. nutarimas Nr. KT44-N12/2014). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 17 straipsnio 7 straipsnyje įtvirtinta bendro pobūdžio nuostata, kuria, atsižvelgiant į advokatų, kurie nuolat teikia antrinę teisinę pagalbą, ir advokatų, kurie šią pagalbą teikia prireikus, skirtumus, numatomas atitinkamai pastovaus mėnesinio užmokesčio arba užmokesčio už kiekvieną bylą mokėjimas. Vadovaujantis Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 6 straipsnio 2 punktu, Vyriausybei pavesta nustatyti už antrinę teisinę pagalbą mokamo užmokesčio dydį. Atsižvelgiant į tai, siekiant nustatyti didesnę užmokesčio advokatams už suteiktą antrinę teisinę pagalbą tam tikrose bylose, tikslintinos Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimu Nr. 364 „Dėl Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių patvirtinimo“ (toliau – Taisyklės), nuostatos. Taip būtų užtikrinamas teisinio

reguliavimo nuoseklumo principas, nes ir šiuo metu Taisyklių 25 punkte nustatytas užmokesčio didinimo atvejis.

1.2.2. Siūloma formuluotė „ne mažesnis kaip dvigubas“ yra neaiški ir kelianti abejonių, nes suponuoja, kad užmokestis advokatui už antrinės teisinės pagalbos teikimą nepilnamečiui nukentėjusiajam galėtų būti didesnis ne du kartus, o ir daugiau, t. y. nustatoma minimali užmokesčio riba nedetalizuojant, kas ir kokiais kriterijais vadovaudamasis turėtų nuspręsti dėl užmokesčio didinimo konkrečiu atveju. Siekiant teisinio reguliavimo tikslumo, atsižvelgiant į šio nutarimo 1.2.1 papunktyje pateiktą pastabą, Taisyklėse galėtų būti įtvirtintos nuostatos dėl užmokesčio už antrinės teisinės pagalbos teikimą tam tikro pobūdžio bylose didinimo konkrečia dalimi.

1.2.3. Nors didesnio užmokesčio advokatams už antrinės teisinės pagalbos teikimą nepilnamečiams, nukentėjusiems nuo seksualinio smurto, numatymas vertintinas teigiamai ir būtų pozityvi priemonė, kuria prisidedama prie advokatų specializavimosi skatinimo, vis dėlto manytina, kad, sistemiškai siekiant kuo efektyvesnio nepilnamečių nukentėjusiųjų teisių ir interesų atstovavimo, skatinimo priemonės (užmokesčio didinimas) turėtų būti numatomos ne tik už antrinės teisinės pagalbos teikimą nuo vieno pobūdžio nusikalstamų veikų nukentėjusiems nepilnamečiams, bet ir už tokių paslaugų teikimą kitose baudžiamosiose bylose, pavyzdžiui, kai nepilnametis yra nukentėjęs nuo Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 12 straipsnio 12 punkte nurodytų nusikalstamų veikų.

1.2.4. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pažymėta, kad pagal Konstituciją „įstatymų leidėjas, išleisdamas įstatymą ar kitą teisės aktą, kuriam įgyvendinti reikalingos lėšos, turi numatyti jam įgyvendinti būtinas lėšas; pagal Konstituciją įstatymų leidėjas negali sukurti tokios teisinės situacijos, kad būtų išleidžiamas įstatymas arba kitas teisės aktas, kuriam įgyvendinti reikia lėšų, bet tokių lėšų neskiriama arba jų skiriama nepakankamai“ (pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. balandžio 16 d. sprendimas Nr. KT14-S9/2014, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. lapkričio 19 d. nutarimas Nr. KT30-N19/2015). Projekto Nr. XIVP-2414 aiškinamajame rašte nurodoma, kad pateiktiems pasiūlymams įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės, nors Projektu Nr. XIVP-2414 siūlomos nuostatos dėl užmokesčio advokatams didinimo. Atsižvelgiant į pateiktus teisinio reguliavimo pakeitimo siūlymus, Projektui Nr. XIVP-2414 įgyvendinti būtina numatyti papildomų lėšų iš valstybės biudžeto.

1.3 Projekto Nr. XIVP-2414 2 straipsniu siūlomas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 18 straipsnio 5 dalies pakeitimas yra netikslingas ir turėtų neigiamos įtakos Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatyme įtvirtinto teisinio reguliavimo nuoseklumui dėl šių priežasčių:

1.3.1 Antrinės teisinės pagalbos teikimo ypatumai baudžiamosiose bylose yra įtvirtinti Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 21 straipsnyje, kuriame *inter alia* numatytas advokato, atstovausiančio nukentėjusiojo interesams, parinkimo ir paskyrimo būdas.

1.3.2. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba sprendimus teikti antrinę teisinę pagalbą priima, kai dėl tokios teisinės pagalbos asmenys kreipiasi savarankiškai ar Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 22 straipsnyje nurodytais atvejais. Kai ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro motyvuotu nutarimu ar teismo motyvuota nutartimi pripažįstama, kad įgaliotojo atstovo dalyvavimas baudžiamojoje byloje būtinas, be kita ko, ir kai nepilnametis baudžiamojoje byloje yra nukentėjęs nuo nusikalstamų veikų seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, antrinę teisinę pagalbą teikiantį advokatą paskiria

ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar teismas (Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 12 straipsnio 12 punktas, 21 straipsnis).

1.4. Projekto Nr. XIVP-2414 3 straipsnyje nurodyta, kad numatoma teisinio reguliavimo pakeitimų įsigaliojimo data – 2023 m. balandžio 1 d. Pažymėtina, kad Projektu Nr. XIVP-2414 pateikti pasiūlymai yra susiję su advokatų, kurie teikia antrinę teisinę pagalbą vaikams, patyrusiems seksualinį smurtą, specialiu parengimu, o kartu su Projektu Nr. XIVP-2414 pateiktame Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 2, 29 ir 49 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 36⁶ straipsniu įstatymo projekte Nr. XIVP-2413 (toliau – Projektas Nr. XIVP-2413) numatyta, kad vaikui, galimai patyrusiam seksualinį smurtą, valstybės garantuojamą antrinę teisinę pagalbą teikia tik specialiai parengti advokatai, išklause specialų kursą pagal Lietuvos advokatūros parengtą ir su Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija suderintą specialiąją mokymo programą (Projekto Nr. XIVP-2413 2 straipsnis). Atsižvelgiant į tai, būtinas racionalus laikotarpis, per kurį bent dalis antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų išklaustų specialų kursą. Be to, siekiant išvengti teisinio reguliavimo spragų, būtina numatyti tiek pereinamąsias nuostatas laikotarpiu, kai specialiai parengtų advokatų dar nėra, tiek išimtis numatančias nuostatas tiems atvejams, kai dėl objektyvių aplinkybių nėra galimybės paskirti specialų kursą išklausiuisio advokato. Manytina, kad pastaruoju atveju, nepilnamečio interesams atstovauti galėtų būti paskiriamas advokatas, neišklausęs specialaus kurso, bet turintis praktinės atstovavimo nepilnamečiams patirties.

1.5. Atkreiptinas dėmesys, kad Seimui taip pat pateiktas Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VIII-1591 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29, 31, 32 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIVP-2357 (toliau – Projektas Nr. XIVP-2357). Siekiant teisėkūros efektyvumo, siūlytina Projektą Nr. XIVP-2414 svarstyti kartu su nurodytu projektu.

1.6. Projektas Nr. XIVP-2414 tobulintinas atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2023 m. vasario 8 d. pateiktos išvados dėl Projekto Nr. XIVP-2414 1–10 punktų pastabas.

2. Dėl Projekto Nr. XIVP-2416 siūlomų teisinio reguliavimo pakeitimų:

2.1. Projekto Nr. XIVP-2416 1 straipsniu siūlomas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 11 straipsnio 8 dalies pakeitimas yra netikslingas ir turėtų neigiamos įtakos Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatyme įtvirtinto teisinio reguliavimo nuoseklumui. Pažymėtina, kad antrinės teisinės pagalbos teikimo ypatumai baudžiamosiose bylose, be kita ko, ir nepilnamečiams, nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, yra įtvirtinti Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 21 straipsnyje. Šiuo atveju Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba minėto straipsnio nustatyta tvarka parenka antrinę teisinę pagalbą teikiančią advokatą, kurį paskiria ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar teismas. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 21 straipsnyje nėra numatytas antrinės teisinės pagalbos neteikimo pagrindų (ar kitų aplinkybių) vertinimas, kai gynėjo ar įgaliotojo atstovo dalyvavimas nagrinėjant baudžiamąsias bylas yra būtinas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 51 ar 55 straipsnį.

2.2. Projekto Nr. XIVP-2416 2 straipsnio 1 dalimi siūlomas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 17 straipsnio 5 dalies pakeitimas tikslintinas arba jo atsisakytina, atsižvelgiant į šias pastabas:

2.2.1. Dėl numatomo papildomo užmokesčio mokėjimo advokatui už teisinės paslaugas, apmokamas asmens, kuriam suteikta (teikiama) antrinė teisinė pagalba, gali kilti abejonių šiais aspektais:

2.2.1.1. Pažymėtina, kad valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tikslas – užtikrinti teisinių paslaugų teikimą asmenims, kad šie galėtų tinkamai ginti pažeistas ar ginčijamas savo teises ir įstatymų saugomus interesus (Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 1 straipsnio 1 dalis). Atsižvelgiant į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką, antrinės teisinės pagalbos instituto paskirtis – suteikti kokybišką, efektyvią ir ekonomiškai pagrįstą teisinę pagalbą, ginant teisėtus interesus tų asmenų, kuriems tokia pagalba būtiniausia (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. rugpjūčio 28 d. nutartis byloje Nr. eA-4913-502/2019, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. lapkričio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-4009-815/2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 12 straipsnio 12 punkte nustatyta, kad antrinė teisinė pagalba nukentėjusiam nepilnamečiui teikiama neatsižvelgiant į asmens (šeimos) turtą ir asmens pajamas šio įstatymo 21 straipsnio bei Baudžiamojo proceso kodekso 51, 52 ir 55 straipsnių nustatyta tvarka. Dėl antrinę teisinę pagalbą teikiančio advokato parinkimo ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar teismas į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą kreipiasi, jeigu baudžiamojoje byloje nėra nukentėjusio nepilnamečio interesams atstovausiančio advokato.

2.2.1.2. Projekto Nr. XIVP-2416 aiškinamajame rašte akcentuojamas advokatų, kurie teikia teisinę pagalbą nepilnamečiams, nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, specializavimosi skatinimas, tačiau siūlomame Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 17 straipsnio 5 dalies pakeitime nenumatyta, kad papildomas užmokestis yra mokamas asmens, kuriam suteikta (teikiama) antrinė teisinė pagalba, tik tais atvejais, kai antrinę teisinę pagalbą teikia nurodytoms byloms nagrinėti specializaciją turintis advokatas. Toks reguliavimas iš esmės neskaitins specializuotais advokatų, kurie įrašyti į antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų sąrašus, ir gali lemti situaciją, kai apskritai nebus galimybės užtikrinti nemokamą teisinę pagalbą tiems nukentėjusiems nepilnamečiams, kurių atstovų pagal įstatymą turtinė padėtis mokėti papildomo užmokesčio advokatams neleidžia.

2.2.1.3. Antrinė teisinė pagalba nurodytu atveju teikiama nepilnamečiui, todėl tikėtina, kad siūlomą papildomą užmokestį advokatui mokėtų nepilnamečio nukentėjusiojo atstovai pagal įstatymą. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad nepilnamečio nukentėjusiojo ir jo atstovų pagal įstatymą interesai baudžiamojoje byloje gali būti skirtingi. Be to, Baudžiamojo proceso kodekso 53 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarimu ir teismo nutartimi gali būti atsisakyta leisti atstovui pagal įstatymą dalyvauti procese kaip atstovui, jeigu tai prieštarautų nepilnamečio interesams ar pakenktų baudžiamajam procesui. Taigi kyla abejonių, ar tokiu atveju atstovų pagal įstatymą advokatui mokamas papildomas užmokestis nesudarytų pagrindo abejoti advokato nepilnamečiui teikiamų paslaugų efektyvumu ir neprieštarautų Įstatymų projektų tikslui užtikrinti tinkamą nepilnamečių nukentėjusiųjų interesų atstovavimą baudžiamosiose bylose. Be to, nėra įvertinta, kaip teisinių paslaugų teikimas nepilnamečiui turėtų būti užtikrinamas tuo atveju, jeigu nepilnamečio nukentėjusiojo atstovas pagal įstatymą (ar kitas asmuo), baudžiamosios bylos nagrinėjimo pradžioje sutikęs mokėti papildomą užmokestį, šį sutikimą vėliau atšauktų. Pabrėžtina, kad, kai gynėjo ar įgaliotojo atstovo dalyvavimas nagrinėjant baudžiamąsias bylas yra būtinas pagal Baudžiamojo proceso kodekso 51 ar 55 straipsnį, antrinės teisinės pagalbos teikimas gali būti nutrauktas tik Baudžiamojo proceso kodekso 51 straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka, t. y. išnykus aplinkybėms, dėl kurių buvo paskirta valstybės garantuojama teisinė pagalba. Nepilnamečio nukentėjusiojo atstovo pagal įstatymą (ar kito asmens) atsisakymas mokėti papildomą užmokestį advokatui,

kuris teikia antrinę teisinę pagalbą nepilnamečiui, nesuponuoja, kad išnyko įgaliotojo atstovo dalyvavimo baudžiamojoje byloje būtinybė.

2.2.2. Siūlymas numatyti, kad dėl papildomo užmokesčio su advokatu sudaromas susitarimas, kuris turi būti išreikštas advokato sutikime dėl atstovavimo konkrečioje byloje, nurodant asmens advokatu mokamą užmokestį, taip pat jog sutartyje dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo gali būti numatomas papildomas užmokestis advokatu už teisinės paslaugas ir kad tokiu atveju sudaroma trišalė sutartis tarp pareiškėjo, advokato ir Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos, turėtų neigiamos įtakos Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nuoseklumo ir aiškumo principams dėl šių aspektų:

2.2.2.1. Advokato sutikimas atstovauti konkrečioje byloje yra advokato vienašalis įsipareigojimas teikti antrinę teisinę pagalbą sutarties dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo konkrečioje byloje nustatytais sąlygomis, jame negali būti nurodomos ne šio sutikimo šalies pareigos.

2.2.2.2. Siūlomas pakeitimas numatytų galimybę advokatu gauti papildomą atlygį tik tam tikrose baudžiamosiose bylose, kai antrinė teisinė pagalba teikiama nepilnamečiui, nukentėjusiam nuo nusikalstamos veikos seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui. Atkreiptinas dėmesys, kad galiojantis teisinis reguliavimas nustato antrinę teisinę pagalbą teikiančio advokato, taip pat ir advokato, šią pagalbą teikiančio pagal sutikimą dėl atstovavimo konkrečioje byloje, pareigą jokia forma neimti atlygio iš asmens, kuriam suteikta (teikiama) antrinė teisinė pagalba (antrinės teisinės pagalbos teikimo konkrečioje byloje pavyzdinė sutartis tvirtinama teisingumo ministro). Projekto Nr. XIVP-2416 aiškinamajame rašte trūksta motyvų ir argumentų, kodėl tokia papildomo mokėjimo priemonė išskirtinai siūloma tik tais atvejais, kai baudžiamosiose bylose atstovaujami nepilnamečiai, nukentėję nuo nusikalstamos veikos seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui.

2.2.2.3. Trišalės sutarties modelis yra netikslingas ir nepagrįstas. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba sutartį dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo sudaro su antrinę teisinę pagalbą teikiančiu advokatu ir įsipareigoja jam mokėti Vyriausybės nustatyto dydžio užmokestį, taip pat apmokėti arba kompensuoti išlaidas, susijusias su antrinės teisinės pagalbos teikimu. Jeigu pagal Projektą Nr. XIVP-2416 siūlomą teisinio reguliavimo pakeitimą nepilnamečio nukentėjusiojo atstovas pagal įstatymą (ar kitas asmuo) įsipareigotų advokatu mokėti papildomą užmokestį, šis užmokestis būtų nesusijęs su užmokesčiu už antrinės teisinės pagalbos teikimą, t. y. įsipareigojimas būtų vykdomas dvišalio susitarimo pagrindu ir vyktų už valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos ribų. Atsižvelgiant į tai, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos įtraukimas į nepilnamečio nukentėjusiojo atstovo pagal įstatymą (ar kito asmens), kuris mokėtų papildomą užmokestį advokatu, ir advokato dvišalį susitarimą yra neracionalus. Nepilnamečio nukentėjusiojo atstovo pagal įstatymą (ar kito asmens) įtraukimas į advokato, kuris teiks antrinę teisinę pagalbą, ir Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos sutartinius santykius taip pat nėra tikslingas.

2.2.2.4. Siūlomas apmokėjimo advokatu už suteiktas teisinės paslaugas modelis, kai valstybė moka užmokestį už antrinės teisinės pagalbos teikimą, o nepilnamečio nukentėjusiojo atstovas pagal įstatymą (ar kitas asmuo) moka advokatu jų sutartą papildomą užmokestį, sukurtų sudėtingą apmokėjimo už suteiktas teisinės paslaugas sistemą, sukeltų neaiškumų advokatu vykdant suteiktų teisinių paslaugų apskaitą, nes būtų neaišku, kokios advokato paslaugos būtų laikomos antrinės teisinės pagalbos dalimi, o už kurias būtų sumokama pagal advokato ir nepilnamečio nukentėjusiojo atstovo pagal įstatymą (ar kito asmens) susitarimą dėl papildomo užmokesčio. Be to, šiuo atveju galėtų būti kvestionuojamas ir tinkamas valstybės

biudžeto lėšų panaudojimas advokatui sumokant už antrinės teisinės pagalbos teikimą, kai šios paslaugos tam tikra dalimi jau buvo apmokėtos kito asmens. Siūlomas modelis sukeltų neaiškumų ir tais atvejais, jeigu dėl suteiktų teisinių paslaugų turinio kiltų ginčas, nes būtų neaiškos iš kelių skirtingų sutarčių kylančios sutartinės atsakomybės apimtys ir ribos, pavyzdžiui, ar už procesinį dokumentą, pateiktą praleidus įstatymų nustatytus terminus, ar nedalyvavimą atliekant procesinį veiksmą advokatui kiltų atsakomybė pagal sutartį, sudarytą su Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, ar pagal sutartį, sudarytą su nepilnamečio nukentėjusiojo atstovu pagal įstatymą (ar kitu asmeniu). Papildomai atkreiptinas dėmesys, kad, vadovaujantis Baudžiamojo proceso kodekso 106 straipsnio 2 dalimi, teismas turi teisę nuspręsti iš kaltinamojo išieškoti nukentėjusiojo patirtas išlaidas advokato arba advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo atstovas, suteiktoms paslaugoms apmokėti. Taigi, siūlomas apmokėjimo modelis keltų neaiškumų ir taikant šią nuostatą, nes, teismui priteisus dalį šių išlaidų, kiltų abejonių, ar priteistos išlaidos skirtos užmokesčiui už antrinės teisinės pagalbos teikimą ar sumokėtam papildomam užmokesčiui padengti.

2.3. Projekto Nr. XIVP-2416 2 straipsnio 2 dalimi siūlomas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 17 straipsnio 7 dalies pakeitimas kelia abejonių atsižvelgiant į šio nutarimo 1.2.1 ir 1.2.3 papunkčiuose nurodytus argumentus. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Projekto Nr. XIVP-2416 aiškinamajame rašte nurodoma, jog didesnio užmokesčio advokatams už antrinės teisinės pagalbos teikimą mokėjimui galėtų prireikti papildomų 186 000 eurų biudžeto lėšų per metus. Atkreiptinas dėmesys, kad ši suma apskaičiuota atsižvelgiant į Taisyklėse nurodytą faktinį antrinės teisinės pagalbos teikimo laiką atskirose proceso stadijose, tačiau nėra įvertinta, kad pagal Taisyklių 11 punktą konkrečiai stadijai (procesiniam veiksmui) gali būti skiriamas papildomas laikas, kuris neturi viršyti pusės Taisyklėse bylos stadijai (procesiniam veiksmui) skirto laiko. Jeigu, kaip nurodoma Projekto Nr. XIVP-2416 aiškinamajame rašte, didesnis užmokestis advokatams už antrinės teisinės pagalbos teikimą būtų mokamas 300 atvejų, kai advokatai antrinę teisinę pagalbą teiktų nepilnamečiams, nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, prie nurodytos 186 000 eurų sumos turėtų būti pridėta 93 000 eurų suma papildomam faktiniam antrinės teisinės pagalbos teikimo laikui ($15,5 \text{ val.} \times 20 \times 300$). Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, Projektu Nr. XIVP-2416 pateiktiems teisinio reguliavimo pakeitimams įgyvendinti būtina užtikrinti pakankamą papildomų lėšų iš valstybės biudžeto skyrimą.

2.4. Projekto Nr. XIVP-2416 3 straipsniu siūlomi Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 18 straipsnio 5 dalies pakeitimai yra netikslingi ir turėtų neigiamos įtakos Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatyme įtvirtinto teisinio reguliavimo nuoseklumui dėl šio nutarimo 1.3 papunktyje nurodytų priežasčių.

2.5. Projekto Nr. XIVP-2416 4 straipsniu siūlomas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 19 straipsnio papildymas 4 dalimi yra netikslingas ir turėtų neigiamos įtakos Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatyme įtvirtinto teisinio reguliavimo nuoseklumui, nes Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 19 straipsnis nustato antrinės teisinės pagalbos teikimo ypatumus, kai pareiškėjas turi apmokėti nustatytą antrinės teisinės pagalbos išlaidų dalį. Kai ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro motyvuotu nutarimu ar teismo motyvuota nutartimi pripažįstama, kad įgaliotojo atstovo dalyvavimas baudžiamojoje byloje yra būtinas, be kita ko, ir kai nepilnametis baudžiamojoje byloje yra nukentėjęs nuo nusikalstamų veikų seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, antrinė teisinė pagalba teikiama neatsižvelgiant į Vyriausybės nustatytus turto ir pajamų lygius (Valstybės garantuojamos

teisinės pagalbos įstatymo 12 straipsnio 12 punktą) ir valstybė šiuo atveju apmoka 100 procentų antrinės teisinės pagalbos išlaidų (Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 14 straipsnio 6 dalis).

2.6. Projekto Nr. XIVP-2416 5 straipsniu siūlomas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 23 straipsnio 1 dalies 10 punkto pakeitimas yra netikslingas atsižvelgiant į tai, kad papildomo užmokesčio mokėjimas, jeigu būtų pritarta tokiam Projektu Nr. XIVP-2416 siūlomam teisiniam reguliavimui, nebūtų susijęs su užmokesčiu už antrinės teisinės pagalbos teikimą, kaip nurodyta šio nutarimo 2.2.2.3 papunktyje, t. y. valstybė nebūtų šio teisinio santykio dėl papildomo užmokesčio šalis. Be to, kaip nurodyta šio nutarimo 2.2.1.3 papunktyje, kai gynėjo ar įgaliotojo atstovo dalyvavimas nagrinėjant baudžiamąsias bylas yra būtinas pagal Baudžiamojo proceso kodekso 51 ar 55 straipsnį, antrinės teisinės pagalbos teikimas gali būti nutrauktas tik Baudžiamojo proceso kodekso 51 straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka, t. y. išnykus aplinkybėms, dėl kurių buvo paskirta valstybės garantuojama teisinė pagalba. Atsisakymas mokėti papildomą užmokestį galėtų būti advokato ir nepilnamečio nukentėjusiojo atstovo pagal įstatymą (ar kito asmens) sudaryto susitarimo dėl papildomo užmokesčio nutraukimo pagrindas, tačiau ne antrinės teisinės pagalbos teikimo nepilnamečiui nukentėjusiajam nutraukimo pagrindas. Nepilnamečio nukentėjusiojo atstovo pagal įstatymą (ar kito asmens) atsisakymas mokėti papildomą užmokestį advokatui, kuris teikia antrinę teisinę pagalbą nepilnamečiui, nesuponuoja, kad išnyko įgaliotojo atstovo dalyvavimo baudžiamojoje byloje būtinybė.

2.7. Atkreiptinas dėmesys, kad Seimui taip pat pateiktas Projektas Nr. XIVP-2357. Siekiant teisėkūros efektyvumo, siūlytina Projektą Nr. XIVP-2416 svarstyti kartu su nurodytu projektu.

2.8. Projektas Nr. XIVP-2416 tobulintinas atsižvelgiant į Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2023 m. vasario 8 d. pateiktos išvados dėl Projekto Nr. XIVP-2416 1–4, 7, 9–12 punktų pastabas.

Ministras Pirmininkas

Teisingumo ministras